

משנה כלאים פרק ב

Mishnah Kilayim, chapter 2

(1) If a *se'ah* [of produce seed about to be sown] contains a quarter [of a *kav*. One *kav* is 1/6th of a *se'ah*. A quarter *kav*, therefore, is 1/24th of a *se'ah*;] of a different species, one should reduce [the proportion, either by adding to the main species or by reducing the lesser species, so that the latter is less than one twenty-fourth of the bulk.] Rabbi Yose said one should pick [it all out; i.e., once it has the above amount and he therefore has to remove of the minority species, he should remove the whole of it. Otherwise, it would appear as if he is positively maintaining *kilayim*; however, if it has not reached the aforementioned proportion, he need not do anything], whether it [the quarter *kav*, which was mixed into the *se'ah*] consists of one species or of two [or more] species. Rabbi Shimon says, They [the Rabbis] said this [i.e., ruled that one must reduce the proportion], only if it [the quarter *kav* which was mixed into the *se'ah*] consists of one species [but not of two or more species, since each species is regarded separately, and as such, each one individually does not constitute a quarter *kav*]. The Sages say, [Only] that which is *kilayim* vis-a-vis the [main contents of the] *se'ah*, counts in making up the [prohibited] quarter [*kav*, e.g., a *se'ah* of grain consisting substantially of barley and, partially, — to the amount of a quarter *kav* of oats and spelt. While spelt is *kilayim* vis-a-vis the barley, oats [as mentioned in 1:1] are not. In such a case, the Sages say, the spelt and oats do not combine to form a quarter *kav*, turning the whole *se'ah* into *kilayim* (since only the spelt is *kilayim* vis-a-vis the barley and it is less than the prescribed amount, there is, therefore no need to reduce). However, according to the anonymous original Tanna of the Mishnah, they do combine (since the barley and the spelt are *kilayim* and the oats and the spelt are

רבנו עובדיה מברטנורא

א כל סאה שיש בה רובע. הקב דהיינו אחד מעשרים וארבע לסאה, שהסאה ששה קבין: ימעט. אותו מין אחר המעורב בו עד שיפחת מרובע ויתבטל בתוך הסאה, ומותר לזרוע, ולא מיתסר משום זרוע כלאים: יבור. מכיון שהזוקק למעט יסיר הכל, משום דמחזי כלאים מכיון שהתחיל לברור אם לא היה בורר את כולו. אבל תחילתו פחות מרובע שרי. ואין הלכה כר' יוסי: בין ממיין אחר. בין שאותו רובע ממיין אחד בין ממיין הרבה צריך למעט: לא אמרו אלא ממיין אחד. דאין שני מינין מצטרפין לשיעור רובע: וחכמים אומרים כל שהוא כלאים בסאה. איכא בין חכמים לתנא קמא, כגון סאה שעורים שיש בה רובע שבולת שועל וכוסמין, לתנא קמא צריך למעט, לחכמים אין

also *kilayim* to each other, therefore the total *kilayim* is a quarter *kav* and one should, therefore, reduce). According to Rabbi Shimon however, even if both (or all) of the constituents of the quarter *kav* of admixture are *kilayim* vis-a-vis the main contents of

בסֵאָה מִצְטָרֵף לְרִבְעֵ: בַּבְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים. תְּבוּאָה בְּתְבוּאָה וְקִטְנִית בְּקִטְנִית, תְּבוּאָה בְּקִטְנִית וְקִטְנִית בְּתְבוּאָה. בְּאֵמֶת אֲמָרוּ, זֶרְעוֹנֵי גִנָּה שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין, מִצְטָרְפִין אֶחָד מִעֲשָׂרִים וָאַרְבַּע בְּנוֹפֵל לְבֵית סֵאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כִּשְׁם שְׂאֲמָרוּ לְהַחֲמִיר כִּד אֲמָרוּ

the *se'ah*, they do not combine].

(2) [In respect to which mixtures of produce seed, are the rules regarding the proportion of 1 to 24, needed to make *kilayim*, as stated above?] In respect to [an admixture of] grain [occurring] with a different species of grain, [or] pulse with [another species of] pulse, [or] of grain [mixed] with pulse, and of pulse in grain. However, in truth [this phrase usually introduces a rule orally communicated by God to Moshe at Sinai] it was said, garden seed of a variety which is not used as food counts [quantitatively, i.e., an amount of seed, which would be] planted on [an area of 1/24th of] a *se'ah* [of produce] [the standard measure required for sowing an area of wheat is an area 2,500 square cubits. In this case, the calculation is as follows: since garden seed is so much finer than wheat and its produce takes up more space, only 1 1/2 *kav* of it can be sown in a *bet se'ah*. A twenty fourth of that quantity, namely one sixteenth of a *kav* of garden seed, is accordingly, sufficient to render it *kilayim*]. Rabbi Shimon says: Just as they ruled [that the proportion of produce which renders *kilayim* is one twenty fourth of the quantity of the produce which can be sown in a *bet se'ah*] thus [in circumstances when the application of the rule is calculated] to result in a stringency, [necessitating the reduction of the proportion of an admixture of fine seed even when there is no more of it than one sixteenth *kav* within a *se'ah* of grain or pulse], so too, they ruled thus [in circumstances when the application

רבנו עובדיה מברטנורא

צריך למעט, דאין שבולת שועל מצטרף לכוסמין, כיון דלא הוי כלאים בסאה של שעורים והלכה כחכמים: **ב במה דברים אמורים תבואה בתבואה.** תבואה במין תבואה, או בקטנית, הוא דאמרן ברובע לסאה ימעט, אבל זרעוני גינה שנתערבו בתבואה או בקטנית: **אחד מעשרים וארבע בנופל.** מהן לבית סאה חטין, כלומר, כשיעור הזרע שזורעים מהן למקום שזורעין בו סאה של חטין. ושיעור המקום שזורעים בו סאה של חטין הוא חמשים אמה על חמשים אמה, ואין זורעים בו מזרעוני גינה אלא קב וחצי, לפי שהן דקין, וקב וחצי מהן יש בהן כדי לזרוע מקום שזורעים בו סאה של חטין, נמצא לפי חשבון זה, שאם נתערב בסאה אחת של תבואה, או של קטנית, או של זרעונים אחד מעשרים וארבעה של קב וחצי מזרעוני גינה, שהוא אחד משהה עשר בקב, חייב למעט, הלכך, אם נתערב בסאה תבואה כביצה וחצי זרעוני גינה שהוא אחד מעשרים וארבעה בקב וחצי קב, ימעט:

of the rule is calculated] to result in a leniency [i.e., when the admixture is of a coarser seed, or which is sown more closely, and therefore requires less area than wheat.] [Accordingly, in the case of an admixture of] flax, [which is sown more compactly than wheat, so that three *se'ah* can be planted in an area of a *bet se'ah*] with grain, the quantity [of flax] counts [only] when it forms [as much as] one twenty fourth of the quantity [of such seed] that can be planted in a *bet se'ah* [i.e., one need not reduce the proportion of flax in wheat unless there is as much as 3/4 *kav* of the former within a *se'ah* of the latter].

(3) If one's field is sown with wheat, and on second thought, he decides to sow it with barley, he must wait until the wheat rots [in watered soil it takes three days, in dry soil it takes longer]. Then he turns [the soil over with a plow, so as to destroy the sown wheat] and then may sow [the barley]. If it has already grown [and the wheat is already visible above ground] he cannot say "I shall first sow [the barley] and then turn [the soil, thinking to himself: I will be able, after sowing the new grain, to see the sprouting first-sown grain and be able to destroy it after I sow the barley]," rather, he must first destroy it [the wheat] and only then may sow it [the barley]. How much must one plow? Furrows as such which are plowed after the first rain [i.e., wide furrows]. Abba Shaul says, [One should plow] so that one does not leave [unplowed] as much [ground, either in one plot

רַבּוּ עוֹבְדֵיהֶם מִבְּרִטְנֹרָא

כִּשֶׁם שֶׁאִמְרוּ לְהַחְמִיר. דּוֹרְעוּנִים דְּקִים אוֹסְרִים בְּשִׁיעוּר מוֹעֵט בְּאֶחָד מֵעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע בְּנוֹפֵל מִזֶּה לְבֵית סָאָה, כִּךְ אִמְרוּ לְהַקֵּל. דּוֹרְעוּנִים גָּסִים שְׂצָרִיךְ מִזֶּה הַרְבֵּה לְזִרְעוֹת בְּבֵית סָאָה אֵינָן אוֹסְרִין בְּסָאָה חֲטִין אֲלָא אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע בְּנוֹפֵל מִזֶּה לְבֵית סָאָה, כְּגוֹן זֶרַע פֶּשֶׁתָּן שְׂצָרִיךְ שֶׁלֹּשׁ סָאִים לְבֵית סָאָה חֲטִין, אֵין צָרִיךְ לְמַעַט עַד שִׁיתְעַרְבּ מִזֶּה שְׁלֹשָׁה רְבָעִים בְּסָאָה, וְהֵיינו דְּקִנְתֵּי הַפֶּשֶׁתָּן בְּתַבּוּאָה מִצְרַפְתָּ אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע בְּנוֹפֵל מִזֶּה לְבֵית סָאָה, וְכִיּוֹן דְּנוֹפֵל מִזֶּה שֶׁלֹּשׁ סָאִין לְבֵית סָאָה דְּהַכִּי אִמְרִינָן בִּירוּשְׁלַמִּי, נִמְצָא שְׂאִין צָרִיךְ לְמַעַט עַד שִׁיתְעַרְבּ מִזֶּה שְׁלֹשָׁה רְבָעִים שֶׁל קָב בְּסָאָה וְכֵן הִלְכָה: **גַּעַד שֶׁתְּתַלְעֵי.** וְשִׁיעוּרָהּ הִיא כִּשְׁתִּשָּׁה בְּאַרְץ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּקִרְקַע לְחָה, וּבִיבִשָׁה צָרִיךְ יוֹתֵר: **וְיוֹפֵךְ.** יִהְיֶה הַקִּרְקַע בְּמַחְרִישָׁה בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא יִצְמַח הַזֶּרַע: **כִּמֹּה יִהְיֶה חוֹרֵשׁ.** שֶׁלֹּא תִאֲמַר שֶׁהוּא צָרִיךְ לְחַרוֹשׁ תְּלָמִים תְּלָמִים קִטְנִים סְמוּכִים זֶה לְזֶה, אֲלָא כְּתַלְמֵי רְבִיעָה, כְּתַלְמֵים שְׂדֵרֵךְ בְּנֵי אָדָם לְחַרוֹשׁ אַחַר שֶׁתֵּרַד הַרְבִּיעָה, שְׁחוֹרְשִׁים תְּלָמִים גְּדוּלִים: **כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁיִיר רוֹבַע לְבֵית סָאָה.** שֶׁלֹּא יִשְׂאֵר בְּאַרְץ

or in a combination of more than one smaller patch] as holds a quarter [*kav*] to a *beit se'ah* [i.e., 1/24th of a *se'ah*].

(4) If one's field has been sown [with grain, or pulse, or garden seed], and on second thought, he decided to plant it [with vines], he may not say, "I shall [first] plant [the vines] and then, turn [the soil]," but he must [first] turn [the soil] and then, he may plant [the vines]. [If it was] planted [with vines] and on second thought, he decided to

sow it [with grain, etc.], he may not say: "I shall sow [the grain, etc.] and afterwards, I shall uproot [the vines]," but he must [first] uproot [the vines], and afterwards, he may sow [the grain, etc.]. If he desires it, he may cut down [the vines] to less than a handbreadth [above ground], after which he may sow [the grain etc.] and later, uproot [the vines].

(5) If one's field is sown with *kanbos* or with *luf* [plants of the bulb type], he must not sow [a different species] on top of them, since they produce crops only after three years. [These species stay intact in the soil for a long time without rotting. Plowing up the soil will therefore, be of no use in destroying their productivity, so that, even with turning the soil, a different seed sown on top of these would constitute *kilayim*.] [Regarding a field of] grain among which sprouted some aftergrowth of *istis* [which is injurious to grain], likewise, the area of a threshing floor in which many species [which ruin the hard ground required for a threshing floor] sprouted, likewise [a field of] fenugreek among which sprouted a number

רבנו עובדיה מברטנורא

מקום שאינו מהופך אלא פחות מעשרים וארבע בקרקע שהוא חורש דהיינו רובע קב לבית סאה, ואין הלכה כאבא שאול: **ד זרועה ונמלך לנוטעה**. שהיתה זרועה תבואה ונמלך לנוטעה גפנים: **גומם**. לשון גוממו עם השופי דפרק גיד הנשה כלומר, כורת הגפן סמוך לקרקע, שלא ישיר גבוה מן הקרקע טפח: **ה קנבוס או לוף**. שמינים הללו אין התלעה וחרושה מועלת בהן, לפי שמתקיימים בארץ שלש שנים ואינן מתליעין: **אסטיס**. צבעו דומה לתכלת וקורין לו בערבי ניל ובלע"ז אנדי"קו ורגילים שכורתים אותו וחוזר וצומח, ומה שצומח פעם שנייה נקרא ספיה. אי נמי מה שצומח מן הזרע הנופל בשעת קצירה קרוי ספיה: **מקום הגרנות**. שדשים בו תבואה וקטנית: **תלתן**. בערבי חולב"א ובלע"ז פוגנרק"ו: **אין מחויבים אותו לנכש**. דבלאו הכי סופו לעקרו לפי שאיטיס קשה לתבואה, והעשבים

of species of herbs [which are noxious to fenugreek when the latter is intended for human consumption], a person is not obliged to weed them out [since he will eventually weed them out on his own because of the damage they cause, and therefore, it does not

מְחַיֵּבֵן אוֹתוֹ לְנִכְשׁ. אִם נִכְשׁ אֹךְ כֶּסֶחַ, אֹמְרִים לוֹ, עֵקֶר אֶת הַכֹּל חוּץ מִמִּין אֶחָד: וְהַרְוֵצָה לְעֵשׂוֹת שְׂדֵהוּ מִשֵּׁר מִשֵּׁר מִכָּל מִין, בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים, שְׁלֹשָׁה תְּלָמִים שֶׁל פְּתִיחַ. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים, מְלֵא הָעֵל הַשְּׂרוּנִי. וְקָרְבִּין דְּבָרֵי אֱלוֹ לְהִיּוֹת כְּדַבְּרֵי אֱלוֹ:

even have an appearance of *kilayim*]. But once he has done some weeding or [even only] cutting down [either of one or of some of the species springing up from the threshing floor. This may suggest, that the intention is not to clear the threshing floor, but merely to get rid of only some of the growths and to retain the others], he is instructed: uproot all except one species [as, otherwise, it would appear as if he is purposely maintaining *kilayim*].

(6) If one wishes to lay out his field in rectangular beds, each sown with a different species, the School of Shammai say, [he should separate them by the width of] three furrows of newly-broken land [representing a distance of two cubits by two cubits], while the School of Hillel say, By the width of a Sharon yoke [a yoke, or team, as used in the plain of the Sharon, was wider than the yoke driven in the hilly districts]. The teaching of the one is close to the teaching of the other [i.e., the standard of the School of Hillel represents also about (but rather less than) two cubits squared]. [According to the Talmud Yerushalmi, it is sufficient as long as there is an area of two cubits squared between the two rectangular beds, even if further on down the field, the intervening space narrows down to next to nothing, since it is already clear that the intention, was, in fact, to keep the two species apart, and not to sow *kilayim*].

רַבְּנֵי עֹבְדֵי מַבְרַטְנוֹרָא

קָשִׁים לְתַלְתָּן כְּשֶׁנֹּרֵעַ לְמֵאֵכֶל אֲדָם, וּמְקוֹם הַגְּרִנּוֹת נִמְי קָשִׁים לוֹ הַזֹּרְעִים שֶׁמְחַלְדִּים אֶת הַקְּרָקַע וּמְלָקִים אוֹתָהּ, וְלֹא חָזִי תוֹ לְמְקוֹם יְדִישָׁה: **וְאִם נִכְשׁ אֹךְ כֶּסֶחַ.** דִּהֲשַׁתָּא גְּלִי דַעְתִּיהּ דְּנִיחָא לִיהּ בְּאוֹתָם הַנִּשְׂאָרִים שְׁהָרִי עֵקֶר הַכֹּל חוּץ מִזֶּה, **אֹמְרִים לוֹ עֵקֶר אֶת הַכֹּל.** מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּמִקְיִים כְּלֵאִים: **נִכְשׁ.** שֶׁעֵקֶר הַצְּמָחִים בִּידֵיו עִם הַשּׁוֹרֵשׁ: **כֶּסֶחַ.** שֶׁחֲתַךְ הָעֵלִים, וְהַשּׁוֹרֵשׁ נִשְׂאָר בְּאַרְץ, תְּרוּגוֹם לֹא תִזְמֹר, לֹא תִכְסֹחַ: **וְ מִשֵּׁר מִשֵּׁר.** עֵרוּגוֹת עֵרוּגוֹת וּבְכָל עֵרוּגָה מִמִּין אֶחָד לְבָדוֹ: **שְׁלֹשָׁה תְּלָמִים שֶׁל פְּתִיחַ.** כְּלוֹמֵר, מִנִּיחַ בֵּין מִשֵּׁר לְמִשֵּׁר רִיחַ שְׁלֹשָׁה תְּלָמִים שֶׁל מַחְרִישָׁה, מְלִשְׁחָן יִפְתַּח וְיִשׁוּדֵד אֲדָמָתוֹ (יִשְׁעִיהַ כֹּה), וּבִירוּשְׁלֵמִי מִפְּרֵשׁ שֶׁהֵם שְׁתֵּי אֲמוֹת רֹחֵב עַל שְׁתֵּי אֲמוֹת אֹרֶךְ, וְאַחַר כֵּךְ מֵיִצֵּר וְהוֹלֵךְ אִם יִרְצָה עַד שֶׁלֹּא יִשְׂאָר בִּינֵיהֶן בְּסוּף הַמֵּיִצֵּר אֲלֵא כֹל שֶׁהוּא, שְׁהָרִי בְּכֵךְ הֵן נִרְאִים שֶׁלֹּא נִזְרְעוּ בְּעַרְבוּבֵיא: **הָעוֹל הַשְּׂרוּנִי.** כְּמֵלֹא רֹחֵב הָעוֹל שְׁחוֹרְשִׁים בּוֹ בְּשֵׁרוֹן, דִּהֵיִינוּ בְּבִקְעָה, שֶׁהוּא רֹחֵב מִן הָעוֹל שְׁחוֹרְשִׁים בּוֹ בַּהַר: **וְקָרְבִּים דְּבָרֵי אֱלוֹ.** וְכוּ'. שֶׁשִּׁיעוֹר שְׁלֹשָׁה תְּלָמִים שֶׁל פְּתִיחַ, קָרֹב לְהִיּוֹת שׁוֹה לְמֵלֹא הָעוֹל

(7) If the point of a triangle [*rosh tor*. The original meaning of *tor* is a triangular feminine ornament; here, it refers to the pointed corner of the field] of a wheat [field] overlaps into a barley [field], it is permitted since it is apparent that it is the end of the [wheat] field. [The prohibition,

according to Scripture, is only against sowing heterogeneous seeds; otherwise, the Rabbinical prohibition extends only to circumstances in which it would appear to strangers that *kilayim* had deliberately been sown. In this case, it is clear to all that there was no such intention and that it is just a case of— here one field ends, and the other begins]. If one man's field is of wheat, and that of his neighbor of another species, the former is permitted to sow [in his own field] close to his neighbor's field, some of the species of the latter. [The reason for permissibility here is that anyone not acquainted with the actual facts would assume that the different crop belonged to the other man's field, where its presence is perfectly proper.] If one man's field is of wheat and that of his neighbor likewise of wheat, he may sow close to it a row of flax, [no one will think that he sowed the one row of flax for its actual yield, but will assume that he did it as an experiment to test the suitability of the soil for flax], but not a row of any other [different] species [since, even if his intention is experimentation, a stranger seeing it would assume that the different species was sowed in order to derive benefit from it]. Rabbi Shimon says, It is all the same whether he sows flax or any other species [either is prohibited, since it is not obvious that this is for experimentation]. Rabbi Yose says, Even in the middle

רבנו עובדיה מברטנורא

השרוני: ז תור. הוא שם תכשיט של אשה שצורתו משולשת, כלומר, בעל שלש זויות, לשון תורי זהב נעשה לך (שיר השירים א), ועל שמו קורין קרן זוית המחודדת ראש תור, ואם קרן זוית של שדה שהיא זרועה חטים נכנסה בתוך שדה של שעורים מותר, מפני שהוא נראה כסוף שדהו וניכר שלא נזרעו בערבוביא: מותר לסמוך לו מאותו המין. מותר לסמוך אצל שדה חטין שלו מאותו המין של שדה חבירו, ואין נראית ככלאים בשדהו, משום דנראה כסוף שדה חבירו: מותר לסמוך לו תלם של פשתן. שהרואה יודע שלא זרעוהו שם אלא כדי לבדוק שדהו אם טובה לזרוע בה פשתן אם לאו, לפי שאין אדם עשוי לזרוע תלם אחד של פשתן שאין לו בו שום תועלת, אבל של מין אחר דאדם עשוי לזרוע ממנו תלם אחד בלבד, אפילו לא זרעו אלא לבדוק שדהו אסור, שהרואה אומר לצרכו זרעו כדי ליהנות בו: אחר זרע פשתן ואחר כל המינין. אסור לסמוך תלם אחד שהרואה

of one's field it is permitted to sow, for experimental purposes, a row of flax. [Because its (permitted) purpose cannot be mistaken. The law is in accordance with the first opinion in this Mishnah].

(8) It is forbidden to sow mustard or saffron close to a grain field [even for experimentation purposes, because a stranger will assume that, since mustard or saffron are harmful as a neighbor to grain produce, a person would not have planted, nor allow another to plant it, unless he needed its actual yield and that therefore, he is maintaining *kilayim*], but it is permitted to sow mustard or saffron close to a vegetable field [which is not harmed by the proximity of these two plants, and so a stranger would assume that these two belong to different people]. One may sow [different species] close to fallow land [being in area, at least a *bet rova*, i.e., capable of being sown with a *rova* (quarter *kav*) of wheat; (an area, a fraction more than 10 cubits squared,) which would separate the two species,] or to plowed [but unsown] land [being in area at least a *bet rova*], or to a non-cemented stone fence, or to a path [4 cubits wide, that separates between the two species], or to a fence ten handbreadths high, or to a trench ten [handbreadths] deep and four wide, or to a tree forming a tent over the ground [i.e., whose branches are less than three handbreadths above the ground; it therefore constitutes a sort of partition and has no appearance of *kilayim*], to a

רבנו עובדיה מברטנורא

אינו יודע דלבדוק שדהו הוא עושה: מותר לבדוק בתלם של פשתן. שהכל יודעים שאין מתכוין לקיים הפשתן אלא לבדוק שדהו אם היא יפה לפשתן. והלכה כתנא קמא: ה חריע. כרכום יערי, וקורין לו בערבי אלקורטו"ס, ושני מינים הללו דהיינו חרדל וחריע, הן מוזיקין לתבואה, ואם לא שבעל השדה זרעם ורוצה בקיומם לא היה מניח לאדם אחר, שיזרע אחד משני אלו המינים סמוך לתבואה שלו, הלכך נראה כמקיים כלאים בשדה: אבל סומכים לשדה ירקות. שאינן מוזיקין לירקות. והרואה אומר של אדם אחר הם, ובעל הירקות אינו מקפיד עליהן אם הן סמוכים לירקות שלו, לפי שאינן מוזיקין להן: וסומך לבור. אם יש בתוך שדה של תבואה מקום בור שאינו חרוש וזרע בית רובע או יותר. סומך שם זרע אחר, וכן סומך אצל ניר, והוא מקום חרוש: ולגפה. גדר אבנים סדורות כעין חומה בלא טיט: ולדרך. אם דרך היחיד מפסקת בין שתי שדות מותר לזרוע מין אחד בזו ומין אחר בזו: מיסך על הארץ. שאין גובה מן הארץ שלשה טפחים, אם יש תחתיו זרע מותר לסמוך מבחוץ זרע אחר, כדגדר דמי: ולסלע. לא אצטריך למתנייהו דאין לך מחיצה גדולה מזו, אלא

rock ten [handbreadths] high and four wide [a smaller rock, however, is not regarded as a partition].

(9) If one wishes to divide his field *karahat* [literally, a bald or bare patch; here referring to a piece of ground as yet unsown, forming a part of a field,

almost square in shape, and, therefore, substantial enough to be readily distinguishable in its surroundings] by *karahat*, each to be sown with a different species, he should divide it into twenty-four *karahot*, a *karahat* to a *bet rova* and he may then sow in each whatever species he desires [since the various species each occupy an easily distinguishable plot, nobody will mistakenly think that different species have been sown with the intention of *kilayim*; there is, therefore, no need for any object or space to separate one species from another]. If [in a field of grain] there is one *karahat* or two, [together], he may sow them with mustard, but if there are three [together] he may not sow them with mustard, since it would look like a field of mustard [since mustard is sown in relatively smaller areas, three *bet rova* thereof constitute a field, and a field within a field of a different species is prohibited]. This is the opinion of Rabbi Meir, but the Sages

רבנו עובדיה מברטנורא

לאשמועינן דאפילו סלע בעינן ארבעה רוחב, דבפחות מכאן אין שמה מחיצה להפסיק: **ט קרחת.** מקום פנוי שאינו זרוע כשהוא מרובע קרוי קרחת, כמו בקרחתו, דהיינו שנמרט השער והמקום חלק; **עשרים וארבע קרחות לבית סאה.** ובכל קרחת זרוע מין אחד, ובית סאה שהוא חמשים אמה על חמשים אמה וכשאתה עושה בו עשרים וארבע קרחות נמצאת כל קרחת עשר אמות ושני טפחים ומחצה אורך על עשר אמות רוחב, כיצד אם תעשה מחמשים על חמשים עשרים וחמש קרחות תהיה כל קרחת עשר על עשר קח אחת מהן כדי שישארו עשרים וארבע קרחות ותחלקנה לעשרים וארבע רצועות נמצאת כל רצועה שני טפחים ומחצה רוחב על אורך עשר, שכל אמה היא בת ששה טפחים, הרי ששים טפחים לעשר אמות, תן כל רצועה מאלו לראש כל קרחת נמצאת כל קרחת, עשר אמות ושני טפחים ומחצה אורך, על עשר אמות רוחב: **מקרחת לבית רובע.** שהרי יש בסאה עשרים וארבע רביעיות של קב תן אותם לעשרים וארבע קרחות הרי לכל קרחת בית רובע: **כל מין שירצה.** ולא מצריך ר' מאיר הרחקה כלל דכיון דמרובעות הן נראות מופרשות ומובדלות זו מזו: **היתה.** בתוך שדה תבואה קרחת אחת של בית רובע או שתי קרחות: **זורעם חרדל.** דאינו נראה כשדה חרדל בתוך שדה תבואה אבל שלש קרחות נראות כשדה חרדל בתוך שדה תבואה לפי שאין רגילות לזרוע מן החרדל שדה גדולה ושאר מינים אפילו שלש קרחות אינן נראין כשדה, כיון שרגילין לזרוע מן

say [regarding the subject of the first part of Rabbi Meir's statement that each of the 24 *karahot* may be sown with different species, the Sages prohibit this, rather], nine *karahot* are permitted [as follows: A field of a *bet*

מאיר. וחכמים אומרים, תשע קרחות מתרות, עשר אסורות. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אפלו כל שדהו בית כור, לא יעשה בתוכה חוץ מקרחת אחת: י כל שהוא בתוך בית רבע, עולה במדת בית רבע. אכילת

se'ah (an area of 50 cubits squared,) is divided into five rows, each containing five *karahot*. The first, third, and fifth *karahat* in the first row may be sown with varying species, leaving the intervening second and fourth *karahot* fallow. The second and fourth rows are left entirely fallow, and the third and fifth rows are planted as is the first row (with three *karahot* in each row)]. Ten [i.e., without an entire *karahat* intervening between any one sown *karahat* and another] are forbidden [the law follows the Sages]. Rabbi Eliezer ben Yaakov says, Even though the whole of one's field is a *bet kor*, he may not make within it more than one *karahat* [meaning that however large the field, (a *bet kor* = 30 *se'ah*) it is permissible to have within it, only one *karahat* sown with a different species without separation, (see Tiferet Yisrael)].

(10) [Referring to that which the Sages said, that two species must be separated by an area of a full *karahat*,] whatever is within a *beit rova* [i.e., the *karahat*, even if the space of the *karahat* is unfit for sowing, e.g., a ditch or gutter filled with water, it] is included in [i.e., the space occupied thereby is not deducted from] the area of the *bet rova* [required for the separation]. [So too,] the space

רבנו עובדיה מברטנורא

הרבה ביחד: וחכמים אומרים תשע קרחות מותרות. ארישא קמהדר, דקאמר ר' מאיר דזורע כל עשרים וארבע קרחות מכל מין שירצה, וחכמים אסורים לסמוך מין אצל מין אחר, אלא עושה לבית סאה עשרים וחמש קרחות דהיינו חמש שורות, וכל שורה מחמש קרחות, זורע קרחה ראשונה ראשונה ומניח שניה שאצלה בורה, זורע שלישית ומניח רביעית בורה, זורע חמישית, ומניח שורה שניה כולה בורה, זורע משורה שלישית קרחה ראשונה ושלישית וחמישית, ומניח שורה רביעית כולה בורה זורע משורה חמישית קרחה ראשונה ושלישית וחמישית הרי תשע קרחות זורעות לבית סאה: עשר אסורות. שצריך שיהא מפסיק בין כל קרחת וקרחת כשיעור קרחת דהיינו בית רובע בקירוב, והלכה כחכמים: בית כור. שלשים סאים, וטעמא דרבי אליעזר בן יעקב לא אתפרש: י כל שהוא בתוך בית רובע. כגון נקעים מלאים מים אף על פי שאינם ראויים לזריעה עולים למדת בית רובע, ליחשב הרחק בין מין ומין: אכילת הגפן. מה שהגפן תופסת ואוכלת סביבותיה דהיינו כדי עבודתה, עולה למדת בית רובע להשלים עשר אמות ושני טפחים ומחצה אורך על עשר אמות רוחב, דאמרינן לעיל שהוא שיעור בית רובע שצריך להפסיק בין מין למין, וכן הקבר נמי עולה, וכן הסלע, ובסלע

occupied by vine roots, [an area of six handbreadths, left unsown to gain access to the vines], likewise a grave [which is forbidden for other use, including sowing] or a rock [on which it is impossible to sow. In accordance

with the end of Mishnah 8, the reference here is to a rock less than ten handbreadths in height and four in width] are included in the [area of the separating] *bet rova*. [A field, sown with] grain within [a field of different] grain [not to be confused, with the case in Mishnah 6, where within one field he makes several rectangular rows,] must be separated by a *bet rova* [provided that the surrounding grain does not encompass the second grain on all four sides]. [A field, sown with] vegetables within [a field of different] vegetables [must be separated by an area] six handbreadths [squared, anywhere along the two species, as in Mishnah 6 above]. [A field, sown with] vegetables within [a field of] grain, or [field, sown with] grain within [a field of] vegetables [must be separated by] a *bet rova* [i.e., only when both are square fields; but when there is only one row of vegetables adjoining a grain field, an intervening space of six handbreadths wide by 10.5 cubits length is sufficient.] Rabbi Eliezer says, [Even a field sown with] vegetables within [a field of] grain [is sufficient to be separated] by [an intervening space of] six handbreadths wide [by 10.5 cubits long. In his opinion we should not, in a case of square fields within each other, be more stringent than in a case of a row within a field; the law does not follow Rabbi Eliezer.]

(11) [Sheaves of] grain bending over onto [sheaves of different] grain [although originally sown at the required distance from one another, but, as they grew, one leans on the other species] or vegetable [leaves] onto [leaves of a different]

רבנו עובדיה מברטנורא

שאינו גבוה עשרה מיירי, דאי גבוה עשרה הוי מחיצה ומפסיק בפני עצמו: תבואה בתבואה בית רובע. היתה שדהו זרועה חטין ורוצה לזרוע בה שעורים צריך להרחיק בית רובע, ובלבד שלא יהיו חטין מקיפים את השעורים מארבע רוחות דהתם לא מהניא הרחקה עד שיהא פתוח מרוח אחת: ירק בתבואה בית רובע. ודוקא במרובע הוא דבעינן הכי, אבל אם רצה לעשות שורה של ירק בתוך שדה של תבואה עושה אורך שורה של עשר אמות ומחצה על רוחב ששה טפחים, שהחמירו במרובע טפי מבשורה, והכי אמרינן בירושלמי: רבי אליעזר אומר ירק בתבואה ששה טפחים. דסבר לא מחמירין במרובע טפי מבשורה, ואין הלכה כרבי אליעזר: לא תבואה נוטה על גבי תבואה. כגון שנורעו כהלכתן, אלא שהשבולים מתוך גדלן כנפפים ושוכבים זה על זה וכן כולן: חוץ מודלעת

vegetable, or [sheaves of] grain onto vegetable [leaves], or vegetable [leaves] onto [sheaves of] grain, all this is permitted [since the different species touch, one might have thought,

that on account of the appearance of *kilayim*, this is prohibited. The Mishnah, therefore, makes it clear that it is permitted], except in the case of the Greek gourd [whose leaves are particularly long and liable to entangle themselves with others, and thus create a very strong suggestion of *kilayim*]. Rabbi Meir says, [Except] also in the case of the cucumber and Egyptian beans, but I recognize their [the majority Rabbis'] words as more acceptable than mine.

רבנו עובדיה מברטנורא

יונית. שעלין שלה ארוכים ומתפשטים ביותר, וכשהן נוטין על גבי תבואה או ירק, הן מסתבכין ומתקשרין יותר מכל שאר מינין ומיחזי כלאים: **ופול המצרי.** פסול"י בלע"ו: **ורואה אני את דבריהם מדברי.** שאין בהם מסבכין ומסתבכין כדלעת יונית. וכן הלכה שהכל מותר חוץ מדלעת יונית: